

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Ministria për Punë, Familje dhe Vlerat e Luftës Çlirimtare
Ministarstvo za Rad, Porodicu i Vrednosti Oslobodilačkog Rata
Ministry of Labour, Family and Values of the Liberation War

STANDARDI

SOCIJALNIH USLUGA ZA ZAŠTITU ŽRTVA NASILJA U PORODICI

STANDARDI

**SOCIJALNIH USLUGA
ZA ZAŠTITU ŽRTVA NASILJA
U PORODICI**

Ministria e Drejtësisë - Ministarstvo Prade - Ministry of Justice

Në mbështetje të nenit 9, nenit 10 (paragrafi 1 dhe 2), dhe nenit 11 të Ligjit nr. 06/L-113 për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore dhe Agjencive të Pavarura, neni 11 (paragrafi 1, nënparagrafi 1.5) të Ligjit nr. 08/L-117 për Qeverinë e Republikës së Kosovës, duke u bazuar në Shtojcën 1 (pika 3) të Rregullores (QKR) – nr. 14/2023 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit të Ministrive si dhe në pajtim me nenin 20 (paragrafi 1, nënparagrafi 1.2.) i Ligjit Nr. 08/L-185 për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna në familje dhuna ndaj grave dhe dhuna në baza gjinore, Ushtuesi i Detyrës së Ministrit të Drejtësisë, nxjerr këtë:

1. Aprovohen Standardet për shërbime sociale për mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje.
2. Shtojcë e këtij vendimi është Udhëzuesi i standardeve për shërbimet sociale për mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje.
3. Vendimi hyn në fuqi ditën e nënshkrimit.

Vendimi i dërgohet:

- *Kabinetit të Ushtruesit të Detyrës së Ministrisë së Drejtësisë;*
- *Sekretares së Përgjithshme të Ministrisë së Drejtësisë;*
- *Departamentit Ligjor të Ministrisë së Drejtësisë;*
- *Departamentit për Politika të Shërbimeve Sociale dhe Familjare;*
- *Arkivit të Ministrisë së Drejtësisë.*

Standardi socijalnih usluga za zaštitu žrtava porodičnog nasilja

Standardi socijalnih usluga za zaštitu žrtava porodičnog nasilja proizilaze iz Zakona br. 08/L-185 o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i nasilja zasnovanog na polu, odnosno član 20, stav 1 (podstav 1.2).

Svrha ovih standarda je da definišu pravne i međunarodne standarde za stručnjake koji rade sa žrtvama porodičnog nasilja, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja. Cilj je promovisanje održivosti, odgovornosti i efikasnosti u reagovanju na slučajeve, uz zaštitu prava i dobrobiti žrtava. Lista standarda pruža detaljno objašnjenje zakonskih i političkih obaveza za stručnjake u socijalnim službama, pružajući kontrolnu listu standarda kvaliteta i relevantnih indikatora, u skladu sa lokalnim zakonodavstvom. Ovo osigurava da stručnjaci ispunjavaju zakonske zahteve i međunarodne standarde, a takođe omogućava efikasno praćenje i evaluaciju pružanja usluga u različitim fazama intervencije.

Standardi za socijalne usluge proizilaze iz Zakona br. 08/L-185 o sprečavanju i zaštiti od porodičnog nasilja, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i u skladu su sa Standardnim operativnim procedurama (SOP) i relevantnim Administrativnim uputstvom o rezidencijalnom skloništu, koje definišu profesionalne obaveze socijalnog rada i ne pokrivaju svaki aspekt SOP-a. Standardi su alat u pružanju socijalnih i porodičnih usluga i u skladu su sa zahtevima Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

Deo ovih standarda je Vodič i Dodatak 1, koji služi kao pomoćni i izvorni materijal. Konkretnije, cilj Vodiča je da stručnjacima za socijalne usluge pruži smernice koje će pomoći u razvoju prakse u skladu sa principima Istanbulske konvencije.

Standardi za socijalne usluge

Opis standarda za socijalne usluge za zaštitu žrtava porodičnog nasilja	Indikatori učinka.
1. CSR obezbeđuje sledeće usluge za identifikaciju, upućivanje i zaštitu žrtava. Mere koje preduzima CSR radi pružanja socijalnih usluga:	
1.1. Nakon što prijave slučaj Centru za socijalni rad, stručnjaci za socijalni rad pružaju socijalne i porodične usluge žrtvama koje su upućene ili identifikovane nakon procene potreba.	Procena potreba je završena.
1.2. Ako je žrtva upućena/sama se obratila Centru za socijalni rad, stručnjak za socijalni rad obaveštava aktere u sistemu tek nakon što žrtva da saglasnost. Izuzetno u slučajevima dece žrtava, lica bez pravne sposobnosti, saglasnost nije potrebna.	Oblik preporuke od strane aktera.
1.3. CSR pruža hitnu pomoć i usluge žrtvi.	Izveštaj sadrži spisak pruženih usluga u dosijeu.
1.4. U slučajevima kada žrtva pristane da se slučaj prijavi akterima u sistemu, stručnjak za socijalne usluge popunjava Obrazac za upućivanje sa osnovnim podacima i procenjenim potrebama, a kopija ovog obrasca se dostavlja drugim pružaocima usluga.	Popunjen i potpisan formular za upućivanje sa osnovnim podacima.
1.5. Centar za socijalni rad dodeljuje menadžera slučaja koji će upravljati slučajem i osigurati pružanje neophodnih usluga u skladu sa individualnim potrebama.	Obrazac za otvaranje slučaja i imenovanje rukovodioca slučaja.
1.6. Menadžer slučaja i drugi stručnjaci i akteri u sistemu poštuju period refleksije od 48 sati žrtve smeštene u sklonište.	Potvrda o poštovanju roka od 48 sati u obliku obrade slučaja od strane skloništa.
1.7. Akcije koje preduzima menadžer slučaja usklađuju se sa akcijama drugih aktera na osnovu sistema upućivanja.	Akcije predstavljene u Individualnom planu.

1.8. U slučajevima procene visokog rizika, menadžer slučaja, u koordinaciji sa akterima u sistemu, odmah reaguje kako bi obezbedio bezbednost za zaštitu žrtve.	Izveštaj o proceni rizika, prema SOP-ovima, koji takođe uključuje korake koje je preduzeo CSR.
1.9. U slučajevima dece u riziku, Organ starateljstva pri Centru za socijalni rad ima ovlašćenje da oduzme dete iz porodice, bez sudske odluke do 72 sata, i da zahteva nalog za zaštitu.	Zahtev za pokretanje sudskog postupka.
1.10. U slučajevima dece/dece žrtava, nakon perioda od 72 sata delovanja CSR-a i stručne procene, mogu se pokrenuti zahtevi za pokretanje drugih sudskih postupaka.	Radni obrazac
1.11. Menadžer slučaja razvija individualni plan pomoći u saradnji sa žrtvom i stručnjacima iz skloništa.	Individualni plan usluga.
1.12. Menadžer slučaja vrši posete po potrebi, kako unutar tako i van skloništa, u zavisnosti od toga gde je žrtva smeštena, i vodi evidenciju o svim preduzetim radnjama.	Dokazi su priloženi spisima predmeta.
1.13. U slučajevima kada je sud izdao zaštitnu naredbu, rukovodilac slučaja vrši nadzorne posete prostorijama žrtve jednom nedeljno. Na osnovu potreba žrtve, posete se obavljaju češće.	Sprovedene posete se dokumentuju u profesionalnim obrascima za upravljanje slučajevima.
1.14. Za osobe koje su ranjive žrtve prema relevantnom zakonodavstvu, posete se obavljaju češće i po potrebi.	Sprovedene posete se dokumentuju u profesionalnim obrascima za upravljanje slučajevima.
1.15. Žrtva mora biti obaveštena o uslovima socijalne i porodične zaštite, uključujući uslove koji moraju biti ispunjeni da bi koristila socijalne programe ili drugu potrebnu pomoć.	Dokumentovane usluge u obliku rada na slučajevima.
1.16. Menadžer slučaja obaveštava i podržava žrtvu o uslugama koje su dostupne od institucija i nevladinih organizacija koje pružaju programe zastupanja i rehabilitacije za žrtve porodičnog nasilja.	Oblik rada povodom prilike.

1.17. Centar za socijalni rad može podneti zahtev za zaštitnu naredbu u ime žrtava porodičnog nasilja.	Zahtev za nalog za zaštitu ili hitni nalog za zaštitu je podnet i podnet.
1.18. Organ starateljstva Centra za socijalni rad je dužan da odmah odgovori na svaki zahtev za stručno mišljenje koji zatraže sud, tužilaštvo i policija. Takođe zastupa interese dece žrtava i nesposobnih odraslih osoba.	Izveštaj o stručnim mišljenjima koje je izdao CSR.
1.19. Menadžer slučaja se konsultuje sa zakonskim starateljem kojeg je dodelio CSR u vezi sa odlukama koje se odnose na dete-žrtvu porodičnog nasilja. Odluka menadžera slučaja ne može biti suprotna mišljenju zakonskog staratelja.	Oblik povremenog rada.
1.20. Organ starateljstva odmah reaguje na poziv policije da bude prisutan prilikom proglašenja žrtve porodičnog nasilja.	Policijski izveštaj zasnovan na podacima žrtve, potpisan od strane CSR-a tokom intervju sa žrtvom.
1.21. Organ starateljstva pruža podršku ranjivim žrtvama u skloništima za upućivanje i pruža olakšanje u pristupu drugim zaštitnim i podršnim uslugama.	Sprovedene posete se dokumentuju u profesionalnim obrascima za upravljanje slučajevima.
1.22. Menadžer slučaja koordinira proces pružanja usluga u saradnji sa institucijama iz socijalnog, psihosocijalnog, obrazovnog, zdravstvenog sistema, tužilaštva i sudova.	Sprovedene posete se dokumentuju u profesionalnim obrascima za upravljanje slučajevima.
1.23. Menadžer slučaja nadgleda pružanje usluga žrtvi unutar skloništa i drugih pružalaca socijalnih usluga.	Zapisnik o nadzoru.
1.24. Za lica pod zakonskom zaštitom (zakonskim starateljstvom), sklonište zahteva pismenu saglasnost zakonskog staratelja za preduzimanje hitnih zdravstvenih, bezbednosnih i neophodnih mera.	Pisani obrazac saglasnosti (izjave) zakonskog staratelja
1.25. Stručni profesionalac u oblasti socijalnih usluga ostvaruje saradnju sa pružaocima usluga u tretmanu počinitelja nasilja, radi praćenja napretka u korekciji ponašanja počinioca, u cilju adekvatnog usmeravanja usluga za reintegraciju žrtve.	Radni obrazac.

2. CSR obezbeđuje pružanje sledećih usluga u rehabilitaciji i reintegraciji žrtava. Mere koje treba preduzeti za pružanje socijalnih usluga:	
2.1. U procesu reintegracije, menadžer slučaja obaveštava žrtvu o uslugama koje su dostupne od institucija i nevladinih organizacija koje pružaju programe zastupanja i rehabilitacije za žrtve porodičnog nasilja.	Obrazac za upućivanje.
2.2. Individualni plan za žrtve koje odbijaju smeštaj u skloništu trebalo bi da se razmotri u okviru Opštinskog mehanizma za upućivanje, uključujući i plan socijalnog stanovanja koji se nudi žrtvama koje ispunjavaju kriterijume za sklonište/socijalno stanovanje.	Kopija zapisnika o slučaju razmatranom u okviru Opštinskog mehanizma za upućivanje. Odluka o socijalnom stanovanju.
2.3. Menadžer slučaja upućuje žrtvu na dodatne usluge koje pružaju institucije, kao i nevladine organizacije koje pružaju programe za zaštitu i rehabilitaciju žrtava porodičnog nasilja, deo Opštinskog mehanizma za upućivanje.	Kopija zapisnika o slučaju razmatranom u okviru Opštinskog mehanizma za upućivanje.
2.4. Menadžer slučaja u Centru za socijalni rad i menadžer slučaja u skloništu osiguravaju da dete nastavi proces učenja.	Kopija školske prijave dece u dosijeu.
2.5. Menadžer slučaja, u koordinaciji sa skloništem, Centrom za stručno osposobljavanje i rehabilitaciju i Zavodom za zapošljavanje, pruža podršku žrtvi u prekvalifikaciji i zapošljavanju.	Radni obrazac.
2.6. Za žrtve koje nisu u skloništim, menadžer slučaja u centru za socijalni rad upućuje žrtvu na druge dostupne službe koje se bave njihovim potrebama za obukom, rehabilitacijom i zapošljavanjem.	Radni obrazac
2.7. Menadžer slučaja usmerava žrtvu kako bi iskoristila sve postojeće mere podrške i podrške za zapošljavanje žrtava porodičnog nasilja, rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama.	Radni obrazac.
2.8. Praćenje procesa reintegracije od strane stručnjaka za socijalne usluge zaključuje se na osnovu osnaživanja žrtve i njenog uključivanja u društveni život i samostalno funkcionisanje.	Obrazac za izveštaj o napretku rada na slučaju.
2.9. Svaki stručnjak za socijalne usluge potpisuje Izjavu o posvećenosti u pružanju socijalnih usluga.	Potpisana izjava o obavezi.

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Ministarstvo pravde - Ministarstvo pravde
Departman za politiku socijalnih i porodičnih usluga

IZJAVA O POSVEĆENOSTI

Ja _____, sa brojem profesionalne licence _____, Izjavljujem da sam pročitao/la i razumeo/la minimalne funkcionalne standarde rada socijalnih službi za zaštitu žrtava porodičnog nasilja, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, i da ih prepoznajem kao individualnu vrednost i odgovornost i obavezujem se na primenu ovih standarda u pružanju socijalnih usluga.

Ime, prezime: _____.

Pozicija, institucija: _____.

Potpis: _____.

Mesto: _____.

Datum: _____.

DODATAK:

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Ministria për Punë, Familje dhe Vlerat e Luftës Çlirimtare
Ministarstvo za Rad, Porodicu i Vrednosti Oslobodilačkog Rata
Ministry of Labour, Family and Values of the Liberation War

VODIČ O STANDARDIMA O SOCIJALNIM USLUGAMA ZA ZAŠTITU ŽRTAVA NASILJA U PORODICI

SADRŽAJ

Uvod i svrha Vodiča o standardima o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici	14
Kontekst	14
Istanbulska konvencija kao osnova za Standarde o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici	15
Zakon sprovedljiv na Kosovu u vezi sa nasiljem u porodici	17
Zaštita svih žrtava nasilja u porodici, bez predrasuda i diskriminacije	17
Identifikovanje nasilja u porodici	18
Uticaji i rizici porodičnog nasilja i razvoj prakse zasnovane na traumi	21
Procena i upravljanje rizicima i potrebama	22
Uticaji porodičnog nasilja na decu	23
Povezanost: Faktori diskriminacije i ranjivosti	24
Saradnja sa drugim agencijama: Partnerski pristup radu sa žrtvama	25
Kontrolna lista: Principi dobre prakse za pružanje socijalnih usluga na osnovu Istanbulske konvencije.	28
Bibliografija	29

DEFINICIJE

■	NP	Nasilje u porodici
■	GREVIO	Grupa stručnjaka za radnju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
■	KS	Istanbulska konvencija
■	SOP	Standardni operativni postupci za sprečavanje i zaštitu od nasilja u porodici
■	NŽ	Nasilje nad ženama

UVOD I SVRHA VODIČA O STANDARDIMA O SOCIJALNIM USLUGAMA ZA ZAŠTITU ŽRTAVA NASILJA U PORODICI

Kontekst

Vodič o standardima o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici jedan je od rezultata saradničkog rada između Ministarstva pravde, Departmana za politiku socijalnih i porodičnih usluga i Saveta Evrope. Deo je šireg napora da se stručna praksa socijalnog rada uskladi sa principima i zahtevima Zakona br. 08/L-185 o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, kao i standardima Istanbulske konvencije. Stručnjaci socijalnih usluga igraju ključnu ulogu u sprovođenju ovih principa i zahteva i odgovarajući potrebama žrtava nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Izveštaj "Procena približavanja zakona, politika i drugih mera Kosova sa standardima Istanbulske konvencije", koji je sledio metodologiju Grupe stručnjaka za radnju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) Saveta Evrope, na članu 40. (1. Socijalne usluge), snažno preporučio da autoriteti: podstiču obuku socijalnih radnika o rodnoj prirodi nasilja nad ženama, štetnom uticaju nasilja na decu svedoke i važnosti identifikovanja slučajeva nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Svrha ovog Vodiča je da služi kao prateći i izvorni materijal "Standarda o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici". Na specifičniji način, ovaj Vodič namerava da pruži stručnjacima socijalnih usluga uputstva, koje će pomoći u razvoju prakse koja se usklađuje sa principima Istanbulske konvencije, kako bi se pružila bolja usluga podrške žrtvama nasilja u porodici i nasilja nad ženama. Vodič o minimalnim standardima je u skladu sa Zakonom o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, novim Zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama Kosova i Standardnim operativnim postupcima za sprečavanje i zaštitu od nasilja u porodici (SAP), usvojenim u 2013. godini, kao zakonima i politikama sprovodljivim na Kosovu.

Vodič takođe namerava da se koristi kao sredstvo za razvoj i poboljšanje prakse socijalnog rada sa žrtvama nasilja u porodici i nasilja nad ženama, i kao praktično sredstvo koje stručnjaci socijalnih usluga mogu koristiti kako bi se obezbedili da ispunjavaju zahtevane standarde.

Prema odgovarajućem Zakonu o socijalnim i porodičnim uslugama, stručnjak socijalnih usluga definiše se kao pružalac socijalnih i porodičnih usluga sa adekvatnim kvalifikacijama iz oblasti socijalnog rada, psihologije, sociologije, prava, pedagogije ili bilo koje druge oblasti usko vezane za socijalne i porodične usluge, koji je licenciran i upisan u registar Ministarstva, koji pružaju socijalne i porodične usluge iz oblasti svoje odgovornosti i stručne nadležnosti.

Stoga su Standardi o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici razvijeni za upotrebu od stručnjaka socijalnih usluga koji su unutar ove definicije, bez obzira na njihovu oblast specijalizacije. Standardi kvaliteta treba da se postignu od onih stručnjaka za socijalni rad koji rade u skloništima za nasilje u porodici i u drugim kontekstima specijalizovanim za nasilje nad ženama.¹

Glavne svrhe ovog Vodiča su da omoguće stručnjacima socijalnih usluga da:

1. Razvijaju znanje o nasilju nad ženama i nasilju u porodici, uključujući:
 - iskustva žrtava;
 - uticaj nasilja na živote žrtava i njihove dece;
 - rodna priroda nasilja u porodici i nasilja nad ženama;
 - različiti oblici nasilja nad ženama;
 - pristup sa žrtvom u centru;
 - praksu i pružanje usluga informisanih o traumi;
 - drže odgovornim počiniocima za svoje radnje.
2. Steknu pregled u njihovu važnu ulogu u sprovođenju Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja; Zakona o socijalnim i porodičnim uslugama i principima Istanbulske konvencije.
3. Obezbede efektivne usluge tokom rada sa žrtvama nasilja u porodici i nasilja nad ženama, i adresiraju fizičke, psihološke i socijalne rizike za žrtve i njihovu decu.
4. Razviju multidisciplinarni i međusektorski pristup o zaštiti i podršci žrtvama kako bi se rizici i potrebe adresirali kako treba i na prikladan način kroz saradnju agencija. Ovi standardi ne zamenjuju niti pokrivaju bilo koji aspekt Standardnih operativnih postupaka (SOP), za zaštitu od nasilja u porodici na Kosovu. Međutim, standardi su izrađeni u skladu sa SOP-om.
5. Opremu stručnjake za socijalne usluge praktičnim sredstvom za praćenje prakse i pruženih usluga.

Stoga, ovi standardi nameravaju da obezbede:

- Kvalitet usluga i profesionalizam;
- Pristup sa žrtvom u središtu;
- Međuinstitucionalna koordinacija;
- Poverljivost i bezbednost;
- Sredstvo za praćenje i procenu usluga.

Istanbulska konvencija kao osnova za Standarde o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici

Istanbulska konvencija je važan međunarodni ugovor o ljudskim pravima koji utvrđuje sveobuhvatne pravne standarde kako bi se obezbedilo pravo žena da budu slobodne od nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

¹ Standardi o socijalnim uslugama za zaštitu žrtava nasilja u porodici moraju se postignuti od stručnjaka socijalnog rada koji rade u skloništima za žrtve nasilja u porodici i u drugim kontekstima specijalizovanim za nasilje nad ženama. Međutim, potrebno je da takvi stručnjaci imaju druge specijalizovane obuke.

Dana 25. septembra 2020. Skupština Kosova je usvojila amandman Ustava kojim daje direktan efekat Istanbulska konvencija (CETS br. 210.). Na Kosovu, Istanbulska konvencija je, dakle, direktno sprovodljiva i u slučaju bilo kakvog sukoba, ima prednost u sprovođenju nad administrativnim, pravnim i političkim odlukama od javnih institucija (član 22. Ustava Kosova).

Istanbulska konvencija pruža okvir za dobre prakse u radu sa žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici, kao i mogućnosti za stručnjake socijalnih usluga da razviju svoje stručne veštine. Istanbulska konvencija može se koristiti kao vodič ili kompas za stručnjake socijalnih usluga i njihovu radnu praksu kako bi zaštitili i odgovorili na potrebe žrtava nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Prema članu 3. Istanbulske konvencije, nasilje nad ženama i nasilje u porodici se shvataju kao:

“... kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i podrazumeće sve radnje rodno zasnovanog nasilja koje rezultiraju ili mogu rezultirati fizičkom, seksualnom, psihološkom ili ekonomskom štetom ili patnjom nad ženama, uključujući pretnje takvim radnjama, prisilu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo da se događaju u javnom ili privatnom životu”. (Član 3.a).

Član 4. Istanbulske konvencije tretira mere za zaštitu prava žrtava, koje:

“... obezbeđuju se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, takvoj kao pol, rasa, boja, jezik, vera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, pripadnost nacionalnoj manjini, bogatstvo, rođenje, seksualna orijentacija, rodni identitet, starost, zdravstveno stanje, ograničena sposobnost, bračni status, imigrantski ili izbeglički status ili drugi status”. (Član 3.3).

Stoga, Istanbulska konvencija naglašava važnost obaveze zaštite žrtava i podrške na odgovarajući način bez predrasuda ili diskriminacije. Ona definiše nasilje nad ženama kao oblik diskriminacije nad ženama i traži od država potpisnica da zaštite žene od nasilja i žrtava nasilja u porodici i da pomognu u njihovom osnaživanju. Ustav Kosova, sprovodeći Istanbulsku konvenciju, jasno utvrđuje ovaj zahtev da se radi na zaštiti žrtava nasilja nad ženama i nasilja u porodici bez diskriminacije i predrasuda.

Stoga, stručnjaci socijalnih usluga treba da koncipiraju nasilje nad ženama i nasilje u porodici kao:

1. Kršenje ljudskih prava, kao široko rasprostranjena i duboko ukorenjena pojava.
2. Oblik diskriminacije nad ženama kao uzrok i posledica rodne neravnopravnosti.

Zakon sprovodljiv na Kosovu u vezi sa nasiljem u porodici

Kosovo je stvorilo mehanizme za pružanje socijalnih usluga žrtvama, sa posebnim fokusom na one žrtve koje su pogođene nasiljem nad ženama i nasiljem u porodici. Osnovni principi ljudskih prava i rodno zasnovano razumevanje nasilja priznati su u Istanbulskoj konvenciji, koja je direktno sprovodljiva na zakonski okvir i institucionalne odluke Kosova.

Većina zakonskih reformi i poslednje izmene zakonskog okvira Kosova preduzete su od Vlade Kosova, u skladu sa pravnim zaštitama pruženim od Istanbulske konvencije. Na primer, poslednje izmene u Krivičnom zakoniku Kosova iz 2019. godine utvrđuju činovi nasilja u porodici kao krivično delo počinjeno od:

“Ko vrši fizičko ili psihičko zlostavljanje ili ekonomski pritisak, sa ciljem ugrožavanja dostojanstva drugog lica unutar porodice, kažnjava se novčanom kaznom i kaznom zatvora do (3) godine. (Član 248. (1)). Svako krivično delo iz Krivičnog zakonika izvršeno u porodici, smatra se kao otežavajuća okolnost (Član 248. (2)).

Svaki član porodice koji vrši nasilje ili fizičko, psihološko, seksualno ili ekonomsko nasilje, prema drugom članu njegove/njene porodice, kažnjava se novčanom i zatvorskom kaznom do tri (3) godine (Član 248. (3)).

Krivični zakonik takođe predviđa krivična dela napada, lakše telesne povrede, teške telesne povrede kada se dogode protiv žrtve u porodičnom odnosu, i u skladu sa okolnostima moraju se sprovoditi različite kazne (članovi 184., 185. i 186.). Krivični zakonik Kosova takođe smatra ubistvo trudnice, deteta ili člana porodice teškim ubistvom koje se kažnjava kaznom zatvora ne manje od deset (10) godina ili doživotnim zatvorom.

Postojeći zakoni nadalje utvrđuju uloge Centara za socijalni rad (CSR), kao autoriteta starateljstva, uključujući slučajeve nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja nad ženama. Štaviše, prema članu 19. (stav 6.), Zakona br. 08/L-185 o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama, i članu 53 (st. 6) Zakona br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama, na specifičan način utvrđuju uloge i odgovornosti stručnog osoblja CSR-a da preduzme radnje i pruži pomoć i zaštitu za čino ve nasilja nad ženama, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja nad ženama žrtvama.

Zaštita svih žrtava nasilja u porodici, bez predrasuda i diskriminacije

Rad u okviru Istanbulske konvencije zahteva razmišljanje i prepoznavanje načina na koji su rodni stereotipi i “normalizacija” nasilja u porodici bili deo društvene strukture. Ovo zahteva od stručnjaka za socijalne usluge da stalno razmišljaju o svojim ličnim idejama u vezi sa polom u pružanju usluga. Oni bi trebalo da vide nasilje u porodici kao kršenje ljudskih prava i daju prednost zaštiti ovih prava.

Često se dešava da su, na primer, žrtve nasilja u porodici okrivljene za svoju situaciju. Okrivljavanje žrtava je uobičajeno u društvu zbog rodni h stereotipa i jedna je od prepreka sa kojima se žrtve suočavaju kada odlučuju da li da potraže pomoć ili ne - strah da će biti okrivljeni ili da im se neće verovati. Nije neuobičajeno da pružaoci usluga donose pretpostavke koje dovode do okrivljavanja žrtve, kao što su izdaja ili ponašanje na načine koji izazivaju nasilje i zlostavljanje. Od suštinskog je značaja da stručnjaci socijalni h usluga izbegnu okrivljavanje žrtava, jer se to kvalifikuje kao oblik sekundarne viktimizacije. Žrtve treba da dobiju odgovor fokusiran na žrtvu, koji se zasniva na razumevanju da je nasilje u porodici neprihvatljivo u svim okolnostima. Takođe je važno da stručnjaci za socijalne usluge izbegavaju predrasude ili diskriminaciju na osnovu drugih potreba i pitanja, takva kao rasa, seksualnost ili ograničena sposobnost (vidi sekciju o intersekcionalnosti).

Identifikovanje nasilja u porodici

Iako istraživanja pokazuju da je nasilje u porodici rasprostranjeno u društvu, vrlo je uobičajeno da ga ne prepoznaju stručnjaci, uključujući stručnjake socijalnih usluga (R. Logar & B. Vargorva 2015) . Nasilje u porodici je oblik moći i kontrole, koji može imati različite oblike. Oni se često brišu ili ne prihvataju, ponekad i od žrtava.

Istanbulska konvencija utvrđuje nasilje u porodici kao:

“... svi činioci fizičkog, seksualnog, psihološkog ili ekonomskog nasilja koji se dešavaju u porodici ili kućanskoj jedinici (domaćinstvu) ili između bivših supružnika ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira da li počinilac deli ili je delio isti stan sa žrtvom“ (Čl. 3, b)

To uključuje pretnje za takve činove, prisilu ili proizvoljno lišavanje slobode, bez obzira da li se dešavaju u javnom ili privatnom životu. Počinioci nasilja u porodici mogu koristiti jednu ili više kombinacija fizičkog, psihološkog, ekonomskog i seksualnog nasilja, ili pretnju takvim oblicima nasilja, kao oblici prisile i kontrole.

To može uključiti zanemarivanje fizičkih ili ekonomskih potreba, koje se često dešavaju kao deo modela nasilja u porodici, a može uključiti: neispunjavanje zdravstvenih i nutritivnih potreba žrtve/dece, socijalna izolacija ugroženih ili osoba sa ograničenim sposobnostima, kao i nedavanje potrebnih medikamenata.

Istanbulska konvencija takođe zahteva da se kažnjavaju sledeći oblici nasilja nad ženama:

Fizičko nasilje (Član 35.)	Radnja koja uzrokuje bol i/ili fizičku povredu. To može uključiti premlaćivanje, spaljivanje, šutiranje, gušenje, probijanje, grizanje, čupanje kose, sakaćenje ili ubijanje, kao i korišćenje predmeta ili oružja.
Psihološko nasilje (Član 33.)	Radnja koja ima za cilj narušavanje integriteta i dostojanstva žrtve. To uključuje izolaciju, uvrede, preteće ponašanje, čuvanje informacija u tajnosti ili hranjenje dezinformacijama. Psihološko nasilje se često naziva i emocionalno nasilje.
Seksualno (Član 36.)	Svaki čin seksualne prirode koji nije sa pristankom (konsent). Ovo može uključiti prisilnu vaginalnu, analnu ili oralnu penetraciju; prisiljavajući žrtvu da se uključi u seksualne činiove bez njenog pristanka sa trećom osobom. Primeri prisilnih seksualnih aktivnosti uključuju prisiljavanje da vide nekoga koji masturbira ili masturbira pred nekim, prisilni seks bez zaštite i seksualno uznemiravanje i seksualno zlostavljanje koje se veže sa reprodukcijom (prisilna trudnoća, prisilni abortus, prisilna sterilizacija, sakaćenje ženskih genitalija).
Preteća ponašanja (Član 34.)	Pretnja na ponovljeni način prema drugoj osobi, izazivajući joj strah za svoju bezbednost. Uobičajeno je da se to desi u kontekstu nasilja u porodici nakon što je žrtva okončala odnos.
Prinudni brakovi (Član 32.)	Bilo koji oblik braka pod prisile.
Sakaćenje ženskih genitalija (Član 33.)	Sečenje, infibulacija ili izvršenje bilo kog drugog sakaćenja svih ili bilo kog dela <i>labia majora</i> , <i>labia minora</i> ili klitorisa jedne žene ili devojčice; prisiljavanje ili podsticanje žene ili devojčice da se podvrgnu bilo kom od činova sakaćenja ženskih genitalija.
Prisilni abortus (Član 39.)	Akt obavljanja abortusa na ženi bez njenog prethodnog i informisanog pristanka. Reproduktivna prava za žene su osnovna ljudska prava, uključujući izbor da li trebaju prekinuti ili nastaviti trudnoću.
Prinudna sterilizacija (Član 39.)	Obavljanje operacije koja ima za cilj ili efekat prekid sposobnosti žene da se prirodno razmnožava bez pristanka ili razumevanja prethodnog i informisanog postupka.
Seksualno uznemiravanje (Član 40.)	Bilo koji oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog neželjenog ponašanja, seksualne prirode, sa ciljem ili posledicom narušavanja dostojanstva osobe. Ovo je posebno štetno kada se za žrtvu stvori preteće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

U većini slučajeva, žrtva će verovatno doživeti više od jednog oblika nasilja u porodici, a postoji preklapanje između svih ovih oblika nasilja u porodici/nasilja nad ženama. Bilo koji od gore navedenih činova predstavlja kršenje slobode, privatnosti i fizičkog integriteta. Oni ne bi bili prihvaćeni izvan porodične sfere i nikada nisu prihvatljivi unutar nje.

Budite svesni:

U vreme kada žrtva traži pomoć, često se dešava da je pretrpela nasilje u porodici za duži vremenski period. To znači da je možda normalizovala nasilje kako bi živela sa njim i upravljala njime. U nekim slučajevima, ona možda nije svesna da je ono što joj se dešava nasilje ili zlostavljanje.

Ona, takođe, je možda skrivala zlostavljanje i nasilje iz straha od rezultata njihovog otkrivanja izvan veze. Verovatno je da će joj biti teško da veruje službenicima.

Budite proaktivni:

- Stvorite okruženje koje podstiče identifikaciju, na primer prikazivanjem materijala osveščivanja, takvih kao letaka i postera koji jasno navode da je nasilje u porodici neprihvatljivo i da će žrtve biti podržane. Ova poruka mora se preneti u svim aspektima prakse.
- Ako postoje znaci nasilja u porodici, podignite svoju zabrinutost sa empatijom i nežnošću, koristeći pristup koji ne osuđuje i podržava.
- Kad god je moguće, obezbedite to da ćete čuvati poverljivost tokom pružanja usluga.

Utjecaji i rizici porodičnog nasilja i razvoj prakse zasnovane na traumi

Da bi se na odgovarajući način reagovalo na žrtve, važno je biti osjetljiv na posljedice života u porodičnom nasilju. Pošto je većina žrtava dugo živela sa nasiljem pre nego što je potražila pomoć, posljedice će verovatno biti ozbiljne.

Utjecaji/rizici života sa nasiljem u porodici	
Fizička povreda	One mogu biti vidljive, poput modrica, ali često mogu biti na mestima gde nisu lako primetne. Počinioци ponekad paze gde nanose povredu kako je drugi ne bi videli. Fizičke povrede negativno utiču na zdravlje i blagostanje, uključujući i reproduktivno zdravlje. Istraživanja pokazuju da je verovatno da će se nasilje u porodici povećati u učestalosti i težini tokom trudnoće i prve godine života deteta. Fizičke povrede takođe predstavljaju rizik za decu koja žive u situaciji porodičnog nasilja. Mogu biti umešani u nasilje i biti povređeni.
Loše mentalno zdravlje/depresija	Život sa nasiljem u porodici obično negativno utiče na mentalno zdravlje i blagostanje. Ovo može dovesti do ozbiljnih problema sa mentalnim zdravljem. Ovo se može posmatrati kao pokazatelj porodičnog nasilja.
Strah i anksioznost	Žrtva je morala živeti sa nasiljem ili pod pretnjom anksioznosti možda 24 sata dnevno i možda nije mogla pravilno da spava. Ovo može dovesti do veoma ozbiljne anksioznosti.
Gubitak životnih veština	Život sa kompulzivnom kontrolom često može značiti gubitak normalnih životnih veština, kao što je upravljanje novcem. U mnogim slučajevima, žrtve doživljavaju gubitak samopouzdanja u životnim veštinama, kao što je roditeljstvo. Porodično nasilje je takođe moglo uticati na sposobnost žrtve da radi.
Nedostatak poverenja	Stalni strah i anksioznost, zajedno sa socijalnom izolacijom, često dovode do ozbiljne nemogućnosti poverenja bilo kome van odnosa u kome je doživljeno nasilje u porodici.

Imajte u vidu

UTICAJE: Gore navedeni i drugi utjecaji života sa nasiljem u porodici često se kombinuju i dovode do stanja post-traumatskog stresnog poremećaja (PTSP) ili opšteg stanja traumatizacije. Ovo će uticati na sposobnost žrtve da jasno objasni svoju situaciju i dovešće do povećanog stanja straha i anksioznosti. Neophodno je da stručnjaci za socijalne usluge budu osjetljivi na ovo.

Budite proaktivni:

Budite svesni i razvijajte praksu zasnovanu na traumi. To znači, kad god je to moguće, obezbeđivanje bezbednog okruženja za intervju, osiguravanje poverenja i poverljivosti, svesnost o tome kako trauma utiče na ponašanje i ne prisiljavanje žrtve da donosi odluke.

Pristup usmeren na žrtvu:

- priznaje prava žrtava i podržava njihov izbor i samoopredeljenje;
- prepoznaje rodnu diskriminaciju kao ključnu dinamiku u porodičnom nasilju;
- prepoznaje potrebu za praksom koja je u skladu sa traumama.

S obzirom na uticaje porodičnog nasilja na zdravlje i dobrobit žrtve, prilikom intervjuisanja žrtve treba imati na umu sledeća ključna razmatranja. Oni se svakako oslanjaju na definiciju nasilja nad ženama kao kršenja ljudskih prava, oblika diskriminacije žena, i da je dužnost stručnjaka za socijalne usluge da da prioritet zaštiti žrtava.

Ključna razmatranja prilikom intervjuisanja žrtve porodičnog nasilja	
URADITE	NIJE POŽELJNO
Obezbedite privatno, bezbedno i okruženje koje je informisano o traumati.	Ne reagujte na izjave koje daje u stanju ljutnje ili panike. Možda će podeliti izazovne informacije sa vama, zato ostanite mirni i pomozite joj da jasno razume svoje teškoće i mogućnosti, korak po korak.
Uverite je u poverljivost i da je njena bezbednost najvažnija.	
Pokušajte da saznate koja je njena neposredna briga ili strah. Na primer, ona može imati decu koju treba pokupiti iz škole ili vrtića.	Ne navodite je da preduzima bilo kakve radnje. Ovim se produžava obrazac njenog života koji je već obeležen kontrolom. Vaša lična mišljenja treba ostaviti po strani, čak i ako su namenjena da je zaštite.
Ako želite, dozvolite prijatelju ili drugom predstavniku agencije da vas prati.	Nikada ne navodite netačne informacije. Ako niste sigurni u vezi nečega, koristite znanje i stručnost drugih agencija.
Ako ima decu sa sobom, proverite da li postoji mogućnost da neko čuva njih tokom intervjuja (uz njenu dozvolu).	Nikada ne pretpostavljajte da nasilje u porodici nije ozbiljno. Čak i kada ste svesni samo psihološkog zlostavljanja i kontrole, to može lako eskalirati u fizičko nasilje.
Takođe, zapamtite da deca mogu biti traumatizovana i možda neće želiti da napuste majku.	
Navedite što više informacija. Osnovne informacije o dostupnim opcijama i izborima sprečiće prekide procesa.	Ne donosite vrednosne sudove i ne pokušavajte da utvrđujete krivicu. Potrebna je vaša stručna pomoć, a ne lično mišljenje.
Budite osetljivi na njene potrebe i dozvolite joj da razmotri svoje izbore.	
Ako je potrebno, ponudite joj mogućnost plana napuštanja u hitnim slučajevima.	

Procena i upravljanje rizicima i potrebama

Stručnjaci za socijalne usluge nikada ne bi trebalo da potcene rizike za žrtve porodičnog nasilja. Detaljna procena rizika i potreba trebalo bi da bude ključna za podršku žrtvama, uključujući ih, gde je to moguće, u procenu rizika sa kojima se suočavaju. Rizici sa kojima žrtva i/ili njena deca žive mogu se promeniti, stoga je neophodno kontinuirano preispitati procenu rizika.

PLAN ZA VANREDNU EVAKUACIJU

Plan hitnog napuštanja često može pomoći ženi da se oseća sigurnije i da ima veću kontrolu nad svojom situacijom u slučaju da mora hitno da se udalji iz mesta boravka:

1. Prikupite i čuvajte kontakt telefonske brojeve koji vam mogu biti potrebni u slučaju nužde. Ako je moguće, rezervni telefon za hitne slučajeve je veoma koristan.
2. Naučite svoju decu da zovu hitne službe - šta treba da kažu, svoje puno ime i adresu.
3. Ako imate telefon, pokušajte da ga uvek držite sa sobom. Ako je moguće, nosite rezervni telefon za hitne slučajeve kako biste sakrili svoju lokaciju.
4. Pokušajte da odvojite malo novca za hitne slučajeve.
5. Ako imate automobil, držite par ključeva od auta na mestu gde ih možete lako pronaći.
6. Ostanite u kontaktu sa komšijama, porodicom i prijateljima kojima možete verovati. Proverite da li možete da odete kod njih u hitnim slučajevima. Razmislite o tome da ih zamolite da pozovu policiju ako čuju da se vrši nasilje.
7. Ako nameravate da povedete decu sa sobom, pokušajte to da uradite kada odlazite.
8. Pripremite plan bekstva za vas i vašu decu kako biste što bezbednije izašli iz kuće.
9. Pokušajte da planirate odlazak kada počinitelj nije prisutan.
10. Držite spakovanu torbu spremnu da je zgrabite u slučaju nužde.
11. Prikupite pravna i identifikaciona dokumenta (izvod iz matične knjige rođenih, pasoše, vize, radne dozvole, bankovne knjižice i kartice, dokumenta o socijalnoj pomoći, vozačku dozvolu).
12. Ako vi ili vaša deca imate lekove koje koristite, pokušajte da ih ponesete sa sobom u slučaju nužde.

Uticaji porodičnog nasilja na decu

Kada razmatraju uticaje i rizike za žrtve, stručnjaci za socijalne usluge moraju uzeti u obzir efekte na decu koja žive sa nasiljem u porodici. Nasilje u porodici ima dubok uticaj na decu, sa nizom fizičkih, emocionalnih i psiholoških posledica.

Deca su najveća grupa žrtava porodičnog nasilja, jer su bila svedoci ili čula nasilje. Svi su na neki način svesni sukoba i primećuju posledice na svoju majku, jer deo detinjstva provode u atmosferi napetosti, straha i konfuzije. U 90-95% slučajeva porodičnog nasilja, deca su u istoj prostoriji ili dovoljno blizu da čuju nasilje ili zlostavljanje (Statistika zlostavljanja dece | NSPCC Learning)

Većina dece koja žive sa nasiljem u porodici:

- Svesni su nasilja kao svedoci ili čuju za njega.
- Intervenirali su da zaštite majku, rizikujući da naude sebi.
- Počinitelj ih je manipulirao ili koristio da bi vršio kontrolu nad majkom i drugim članovima porodice.
- Preuzeli su teret brige o majci i/ili drugim članovima porodice.

Takođe, postoji velika verovatnoća da će deca sama doživeti zlostavljanje, u situaciji u kojoj zlostavljač kontroliše porodicu terorišući sve. Deca takođe mogu biti zlostavljana kao još jedan način kontrole i zlostavljanja majke.

Uticaji na decu mogu uključivati::

- Anksioznost
- Stres
- Depresiju
- Problemi u ponašanju
- Trauma, uključujući posttraumatski stresni poremećaj
- Teškoće u učenju
- Nisko samopoštovanje
- Nedostatak poverenja i teškoće u budućim vezama

Istraživanja pokazuju da je korelacija između zlostavljanja dece i porodičnog nasilja visoka (Guedes et al, 2016).

Značaj prepoznavanja rizika i uticaja porodičnog nasilja na decu trebalo bi da bude centralni deo uloge stručnjaka za socijalne usluge. Ista praksa zasnovana na traumi koja se zahteva od majke važi i za decu, a podrška majci koja je žrtva porodičnog nasilja znači razmatranje bezbednosti i dobrobiti njene dece. Svaka procena rizika i potreba mora ovo uzeti u obzir.

Povezanost: Faktori diskriminacije i ranjivosti

Prema članu 4 Istanbulske konvencije, zaštita mora biti pružena svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici, bez obzira na njihovu specifičnu istoriju.

Sve žrtve imaju jednako pravo na zaštitu. U smislu profesionalne prakse socijalnog rada, ovo znači ne samo pružanje zaštite i podrške svim žrtvama, već i prepoznavanje dodatnih osetljivih pitanja i potreba, i rad na tome da se osigura da se te potrebe zadovolje. Sledeća lista ima za cilj da istakne neke od ovih ranjivosti i dodatne ili specifične potrebe.

Neke specifične potrebe žrtava:	
Etnička pripadnost	Budite svesni diskriminacije koju neke žene doživljavaju zbog svoje rase, nacionalnosti ili etničke pripadnosti. Možda imaju jezičke poteškoće ili oklevaju da potraže pomoć zbog potrebe da napuste svoju zajednicu. Na Kosovu je važno uzeti u obzir ove faktore prilikom rada sa žrtvama iz romske, aškaljske i egipćanske zajednice.
Status izbeglice/ migranta:	U slučajevima kada žene imaju status izbeglice i/ili migranta, mogu se suočiti sa nesigurnom situacijom. Počinilac može koristiti svoj status kao sredstvo za vršenje kontrole, kao što je pretnja da će ih prijaviti vlastima ili zadržavanje njihovog pasoša.
Uzrast	Ranjivost starijih žena (starijih od 65 godina) koje žive sa nasiljem u porodici često se zanemaruje. Imajte na umu da su žene starije od 65 godina podjednako ugrožene kao i druge žene. Možda će im biti teže da otkriju ili potraže pomoć zbog duboko ukorenjenih istorijskih stereotipa. Takođe se mora uzeti u obzir ranjivost mlađih devojčica/žena (ispod 18 godina). Imaju manji pristup finansijskoj podršci i često osećaju da ih agencije koje su tu da pomognu neće shvatiti ozbiljno.

Ograničene sposobnosti	Žene sa ograničenim sposobnostima, uključujući i mentalne invaliditete, nalaze se u situaciji velike ranjivosti i veća je verovatnoća da će biti žrtve porodičnog nasilja. Važno je osigurati da se zadovolje potrebe vezane za invaliditet, kao što je obezbeđivanje prevoda na znakovni jezik za slepe žrtve ili pomoć pri fizičkom pristupu za žrtve u invalidskim kolicima itd. Trebalo bi da imate na umu da počililac porodičnog nasilja može biti i glavni staratelj žrtve, te će to uticati na izbore koje ona može doneti.
Ruralna izolacija	Žene koje žive u izolovanim ruralnim područjima mogu se suočiti sa dodatnim problemima, kao što su prevoz i pristup uslugama, i manjim zajednicama koje otežavaju očuvanje poverljivosti. Zavisnost od poljoprivrednih ekonomija može posebno da iskomplikuje izbore da se napusti počililac.
Lezbejke, biseksualne i transrodne žene	Imajte na umu da se žene iz ovih grupa često suočavaju sa diskriminacijom i to može povećati njihov strah od traženja pomoći. Imaju isto pravo na kvalitetnu uslugu kao i sve ostale žene.
Žene sa zavisnošću od droga ili alkohola	Nije neuobičajeno da žene koje žive sa nasiljem u porodici koriste droge ili alkohol kako bi se nosile sa svojom situacijom. Ovo može učiniti njihove potrebe posebno složenim. Zavisnost od droga takođe može biti oblik kontrole koji koristi počililac.
Žene u situacijama trgovine ljudima ili prostitucije	Žene u situacijama prostitucije ili trgovine ljudima mogu biti izložene većem riziku od porodičnog nasilja. Mogu biti veoma nevoljne da potraže pomoć zbog straha od osude. Moguće je da nemaju lična dokumenta. Njihove potrebe treba da budu ispunjene, a njihova dobrobit zaštićena kroz nepristrasan i nenametljiv pristup u radu sa njima, uz saradnju sa drugim nadležnim institucijama i agencijama.
Žene sa problemima mentalnog zdravlja	Uobičajeno je da žene koje su živele sa nasiljem u porodici imaju niz mentalnih zdravstvenih problema. U teškim slučajevima, žrtve treba uputiti u ustanove za mentalno zdravlje radi vršnjačke podrške. Žene sa problemima mentalnog zdravlja mogu biti posebno nevoljne da potraže pomoć jer se plaše da ih neće shvatiti ozbiljno.
Žene sa posebnim potrebama i izazovima mogu biti posebno ranjive na nasilje u porodici i nasilje nad ženama. Stručnjaci za socijalne usluge moraju na to da odgovore na odgovarajući način.	
Ove dodatne potrebe treba uzeti u obzir prilikom početne i tekuće procene žrtve, a treba uzeti u obzir i nivo rizika koji one mogu predstavljati.	
Intersektorski pristup znači procenu, prihvatanje i rad na zadovoljavanju ovih potreba kako bi se postigla njihova bezbednost i osnaživanje.	

Saradnja sa drugim agencijama: Partnerski pristup radu sa žrtvama

Da bi se pružile kvalitetne usluge kao odgovor na potrebe žrtava porodičnog nasilja, od vitalnog je značaja da stručnjaci za socijalne usluge budu svesni kako da se povežu sa drugim relevantnim agencijama, kao što su zdravstvene, policijske, obrazovne i stambene agencije. Istanbulska konvencija se bavi potrebom koordinacije mera i njihovog sprovođenja kroz saradnju između relevantnih agencija koje imaju obavezu da podrže i zaštite žrtve porodičnog nasilja (član 7.2).

Stručnjaci za socijalne usluge imaju ključnu ulogu u ovom procesu saradnje. Istraživanja sa žrtvama su pokazala da one često imaju negativna iskustva kada agencije ne sarađuju i nisu koordinisane, pa moraju iznova i iznova da ponavljaju svoje priče, što ih sprečava da dobiju potrebnu podršku. (R. Logar i B. Vargorva, 2015).

Pristup usmeren na žrtvu znači da žrtvu mogu podržati sve agencije koje mogu zadovoljiti njene potrebe. Ove agencije treba da razmenjuju tačne informacije i da rade zajedno na bezbednosti i osnaživanju žrtve. Važno je napomenuti da redovan i koordinisan rad između mnogih agencija znači da se potrebe i rizici mogu rešavati zajedno, a svi novi rizici se mogu efikasno saopštiti i rešiti.

Programi tretmana za počinioce nasilja

Još jedna važna mera u sprečavanju nasilja u porodici i nasilja nad ženama jeste kroz programe tretmana za počinioce. Istanbulska konvencija predviđa da stranke moraju preduzeti neophodne zakonske ili druge mere za uspostavljanje ili podršku programima usmerenim na podučavanje počinitelaca porodičnog nasilja da usvoje nenasilno ponašanje u međuljudskim odnosima, sa ciljem sprečavanja daljeg nasilja i promene obrazaca nasilnog ponašanja (član 16.1). Na Kosovu, obezbeđivanje programa tretmana za počinioce porodičnog nasilja mora se sprovoditi u skladu sa nastavnim planom i programom Ministarstva pravde, „Nastavni plan i program za obuku stručnjaka koji rade u programima za počinioce porodičnog nasilja“. Prema Standardnim operativnim procedurama za zaštitu od porodičnog nasilja na Kosovu, programe za počinioce nasilja mogu da pružaju stručnjaci za socijalne usluge, nakon što su obučeni i sertifikovani za pružanje takvih programa. Suštinski faktor koji treba uzeti u obzir jeste da isti stručnjak za socijalne usluge koji pruža program za počinioca nasilja ne može pružati usluge istoj žrtvi. Stručnjaci za socijalne usluge koji su uključeni u sprovođenje programa treba da prikupljaju i dostavljaju podatke i informacije o promeni u ponašanju počinioca kao rezultat programa. Ove informacije se zatim moraju dostaviti nadležnom telu koje prati program. Učešće počinioca u programu lečenja može biti zasnovano na sudskoj odluci ili na dobrovoljnoj osnovi.

U slučajevima kada stručnjaci za socijalne usluge nisu uključeni u pružanje programa tretmana za počinioce nasilja, oni igraju važnu ulogu u ovom procesu, podržavajući i obaveštavajući žrtvu o učešću počinioca u programu. Istovremeno, mora se priznati da će rizik za žrtvu i njenu decu ostati. Iako programi za počinioce postoje kako bi se smanjio ovaj rizik, oni ne mogu garantovati njegovo eliminisanje. Takođe je važno biti svestan da žrtva nema odgovornost za to da li počinitelj učestvuje u programu lečenja, to bi trebalo da bude izbor počinioca i ne bi trebalo da podrazumeva bilo kakvu odgovornost za žrtvu ili njenu decu.

Kontrolna lista: Principi dobre prakse za pružanje socijalnih usluga na osnovu Istanbulske konvencije.

Principi dobre prakse socijalnog rada pri radu sa žrtvama porodičnog nasilja i nasilja nad ženama odražavaju principe Istanbulske konvencije i osmišljeni su da donesu najbolje rezultate za žrtve. Iz tog razloga, oni nisu samo etički, već i praktični načini na koje stručnjaci za socijalne usluge mogu postići veću bezbednost i pozitivnije ishode za žrtve.

Ovi principi će omogućiti stručnjacima za socijalne usluge da razmisle o svojoj praksi sa žrtvama porodičnog nasilja. Oni takođe pružaju smernice o pristupu koji treba slediti prilikom sprovođenja intervencija. Kao kontrolna lista, mogu se koristiti za vođenje početnih i tekućih procena potreba i intervencija od strane stručnjaka za socijalne usluge.

LISTA PRAKTIČNIH PRINCIPA ZA STRUČNJAKE U SOCIJALNIM SLUŽBAMA	
Perspektiva ljudskih prava	Dobrobit i dostojanstvo žrtava moraju se tretirati sa najvećim poštovanjem. Ova perspektiva u suštini podrazumeva priznavanje njihovih prava.
Rodna perspektiva	Praksa socijalnog rada mora prepoznati rodnu nejednakost kao uzrok i posledicu nasilja nad ženama i porodičnog nasilja. To znači da intervencije treba da traže načine za borbu protiv ove nejednakosti i osnaživanje žrtava.
Izbegavanje druge viktimizacije	Stručnjaci za socijalne usluge moraju uvek izbegavati ponovnu viktimizaciju. Na primer, žrtve često nerado traže pomoć jer misle da im se neće verovati ili da će biti osuđene. Kredibilitet njihove priče je od vitalnog značaja za uspeh podrške.
Poverljivost i bezbednost	Poverljivost je neophodna u svim aspektima rada sa žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Informacije treba pažljivo deliti radi zaštite žrtava i kad god je to moguće uz njihovu dozvolu. Rizike sa kojima žive nikada ne treba potcenjivati.
Međusektorska perspektiva	Stručnjaci za socijalne usluge trebaju uzeti u obzir različite specifičnosti žrtava prilikom procene i rešavanja njihovih potreba, uzimajući u obzir dodatne rizike i ranjivosti koje određene okolnosti mogu predstavljati. Treba obratiti pažnju na varijable kao što su starost, društvena klasa, rasa, etnička pripadnost, religija, zdravlje, funkcionalna raznolikost, imigracioni status itd.
Praksa usmerena na žrtvu	Pristup usmeren na žrtvu znači stavljanje izbora žrtve u centar svih intervencija. Žrtva je obično stručnjak za svoju situaciju i njene izbore treba uzeti u obzir tokom socijalne službe i podrške u njenom osnaživanju.
Multiagencijski pristup	Od vitalnog je značaja da agencije rade zajedno kako bi povratile prava, pružile bezbednost i podršku žrtvama. Stručnjaci za socijalne usluge imaju odgovornost da razviju jake radne odnose sa drugim relevantnim agencijama i, kada je to moguće, zajedničke protokole za rad sa žrtvama porodičnog nasilja.
Pozivanje počinioca nasilja na odgovornost	Ovo je suštinski element uspešnog rada sa žrtvama. Stručnjaci u socijalnim službama trebalo bi da primenjuju ovaj pristup na sve intervencije i da budu upoznati sa pravnim instrumentima koji im omogućavaju da pozovu počinioca nasilja na odgovornost.

BIBLIOGRAFIJA

- Agencija za rodnu ravnopravnost (2013), *Standardne operativne procedure za sprečavanje i zaštitu od nasilja u porodici*.
- Savet Evrope (2008), *Borba protiv nasilja nad ženama: minimalni standardi za službe podrške*.
- Savet Evrope (2011), *Objašnjenje o Konvenciji Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici*.
- A. Guedes, S. Bott, C. Garsia-Moreno, M. Colombini, (2016). *Konstrukcija praznina: Globalni pregled preseka nasilja nad ženama i nasilja nad decom*. Globalna akcija za zdravlje, tom 9:1.
- R. Logar i B. Vargorva (2015), „Efikasna međuagencijska saradnja u sprečavanju i borbi protiv nasilja u porodici“, Savet Evrope, Strazbur
- Ministarstvo pravde (2023), *Nacionalni program za postupanje sa počiniocima nasilja nad ženama*.
- Ministarstvo finansija, rada i transfera (2022), *Uputstvo za Rad sa žrtvama porodičnog nasilja - lečenje i upućivanje*.

Relevantno kosovsko zakonodavstvo:

- Krivični zakon Kosova (2019)
- Ustav Kosova (2008)
- Zakon br. 08/L-255 (2024), o socijalnim i porodičnim uslugama
- Zakon br. 08/L-185 (2010), o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja zasnovanog na polu i nasilja nad ženama.

Ovaj dokument je pripremljen uz finansijsku podršku projekta "Usklađivanje zakonodavstva i politika sa Istanbulskom konvencijom", koji finansira Savet Evrope. Stavovi izneseni u ovom dokumentu ni na koji način se ne mogu smatrati zvaničnim mišljenjem Saveta Evrope.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE